

СЕМАНТИКО-СТРУКТУРНА ТИПОЛОГІЯ АНГЛІЙСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ПРІЗВИЩ

У статті аналізуються основні семантичні та структурні типи англійських та українських прізвищ і пропонується їх класифікація.

Один з найбільших лексико-граматичних класів словникових одиниць будь-якої мови становлять іменники, які виступають основною номінативною частиною мови. Клас іменників є досить неоднорідним за своєю структурою. З точки зору їх семантики доцільним є поділ іменників на дві великі групи: власні назви та загальні назви. Від апелятивів, основне призначення яких – генералізувати денотати і співвідносити їх з класом однотипних чи споріднених предметів, власні назви відрізняються своєю властивістю ідентифікувати та індивідуалізувати денотати, тобто відзначати їх референтну одиничність. У зв'язку з їх смисловою, граматичною і функціональною специфічністю в лексичній системі власні назви хоч і підпорядковуються фонетичним і морфологічним нормам мови, в якій існують, і залежать від її закономірностей, але разом з тим визначаються і екстралінгвістичними факторами, і ономастичними універсалами, тобто законами назвотворення.

Власні назви традиційно поділяються на ряд великих груп, однією з яких є антропонімія, тобто сукупність антропонімів тієї чи іншої мови. Під антропонімом розуміють будь-яку власну назву, яку може мати людина чи група людей. Одним з видів антропонімів є прізвище. Прізвище – це спадкове офіційне найменування, яке вказує на належність людини до певної сім'ї [1:155]. У кожного народу склалася своя система прізвищ, яка формувалася під впливом як лінгвістичних, так і екстралінгвістичних факторів. Генетично пов'язані з апелятивною лексикою, прізвища так або інакше віддзеркалюють різні сторони й умови життя народу – оточуючу природу, повсякденну працю, побут, суспільно-політичні й економічні особливості, взаємозв'язки з іншими народами, психічний склад, світогляд; отже, майже всі головні риси його етнічної індивідуальності. Це стосується, зокрема, й англійських та українських прізвищ.

Порівняльна типологія українських та англійських прізвищ недостатньо вивчена в сучасному мовознавстві. Зокрема, це завдання ускладнюється тим, що досі не існує ґрунтового словника українських прізвищ, який би ліг в основу глибоких лінгвістичних досліджень. У зв'язку з цим актуальність даної роботи зумовлена її спрямованістю на виявлення основних семантичних та структурних типів англійських та українських прізвищ як невід'ємної складової частини лексичного складу цих мов. Фактичним матеріалом даного дослідження слугували прізвища, зафіксовані у словнику [2] та у довіднику [3].

Антропонімічне багатство кожного народу – це продукт його історії. Тому при вивченні прізвищ як специфічного лексичного пласту певної мови необхідно брати до уваги історію їх розвитку і становлення.

Система сучасних англійських прізвищ складалась протягом багатьох століть і своїми коренями сягає в далеке минуле. Вона тісно пов'язана як з історією країни і англійського народу, так і з історією англійської мови. Вже в письмових пам'ятках XI-XII ст., особливо в «Книзі судного дня» (1086), яка містить цінні дані про англійський антропонімікон на рубежі староанглійського та середньоанглійського періодів, зустрічаються прізвиська великих та дрібних землевласників, посадових осіб графств, представників духовенства та інших верств населення. У зводах законів і грамот, судових архівах, у монастирських книгах записів та інших книгах того часу, складених середньовічною латиною, а пізніше, у XII-XIII ст., і французькою мовою, прізвиська записувалися поряд з особистими іменами та вказували, головним чином, на місце проживання чи народження іменуваних, на місце їх земельних володінь чи угідь, на родинні відносини і на рід занять.

У період розвинутого феодалізму (кінець XI-XV ст.) зростає соціально-розпізнавальна функція прізвищ, швидко розширюється їх репертуар. Збільшується питома вага прізвищ, які містять у собі явну чи приховану насмішку, іронію, жарт, різноманітні епітети. Ці прізвиська були нетривкими додатками до особистих імен і, як правило, не переходили від батьків до дітей.

Неможливо точно встановити час, коли англійські прізвиська перетворились у прізвища, тобто в спадкові найменування людей. Перш за все вони стали переходити в спадок у представників феодальної знаті. Найпізніше цей процес зачепив нижчі прошарки міського і сільського населення: ремісників, дрібних торговців, селян. У більш розвинених економічно південних і центральних графствах прізвиська стали успадковуватися раніше, ніж на півночі.

Таким чином, мовознавці вважають, що в Англії прізвиська почали успадковуватися на початку XII ст. Цей процес протікав інтенсивніше протягом XIII-XIV ст., і до початку XV ст. прізвиська стали спадковими найменуваннями повсюди, серед усіх верств населення Англії.

В Україні процес виникнення і усталення прізвищ протікав хронологічно дещо пізніше. Тривалий час офіційна ідентифікація особи ґрунтувалася на народно-побутовій традиції і входила до сфери звичаєвого права. Вживання особових іменувань навіть у суто офіційних документах не було суворо регламентованим, відзначалося різноманітністю форм і нестабільністю їх використання.

Як і в Англії, передусім у XVI ст., спадкові родові назви виникали в середовищі вищих верств феодального суспільства. Як правило, це назви за певним населеним пунктом, що був місцем проживання землевласника і тому вважався центром феодального володіння. Початок закріпленню прізвищ як спадкових родових назв серед інших прошарків суспільства поклало духовенство. У 1632 р. Київський митрополит Петро Могила доручив парафіяльним священникам вести метрики народжених, одружених і померлих. Проте більша частина метрик, датованих XVII-XVIII ст., містить лише імена людей, прізвиська там зустрічаються зрідка, і серед них

переважають патронімічні утворення та назви осіб за професією, які ще не були спадковими назвами, закріпленими за родом, а лише прямими назвами по батькові та апелятивами, що вказували на заняття конкретної особи.

Так було аж до того часу, коли було запроваджено державне нормування найменувань як в Австро-Угорщині (патентом цісаря Франциска I від 21 лютого 1805 р.), так і в Російській імперії (Цивільним кодексом – «Новым гражданским уложением», запровадженим у 1826 р.), до складу яких входила на той час Україна. Однак про широке існування прізвищ в Україні у сучасному розумінні цього терміна можна говорити лише починаючи з 30-х років XIX століття, коли на всій території, яку заселяли українці, особові найменування людей вже певною мірою усталилися. Втім, основна маса населення України – селяни – отримали прізвища аж після скасування кріпацтва, тобто після 1861 р., коли на всій українській етнічній території було остаточно запроваджено кодифіковане право та відповідні правила користування особовими назвами [4].

Таким чином, хронологічно становлення систем прізвищ в Англії та Україні відбувалося в різні періоди, чим частково пояснюються відмінності в структурі цих систем.

Прізвища будь-якої мови становлять величезний за обсягом і надзвичайно розмаїтий за значенням основ лексичний шар цієї мови. Для того, щоб вивчити цей лексичний шар у всьому багатстві його структурних елементів, необхідно розробити семантичну класифікацію прізвищ цієї мови.

Про семантику прізвищ можна говорити тільки як про значення їх твірних основ, безвідносно до будь-яких ознак чи властивостей носіїв цих прізвищ. Первісно, коли утворювалась особова назва, вона обов'язково була вмотивованою і значимою, оскільки в її основі лежала певна характеристика, яка відрізняла її носія від інших людей. Ознакою, яка впадала у вічі, могла бути і професія, і зовнішній вигляд, і національність, і місце проживання тощо. Так виникали прізвиська, частина яких згодом закріпилася за нащадками перших носіїв як родові прізвища.

У системі прізвищ будь-якої мови знаходять відображення різні сторони суспільної, господарської, культурної і мовної діяльності даного народу на різних історичних етапах. У зв'язку з цим українські та англійські прізвища можна поділити на такі основні групи залежно від семантичного поля, до якого належить твірна основа прізвища:

1. Прізвища, утворені від власних імен. Сюди належать патроніми – прізвища, утворені від імені батька чи іншого предка по батьківській лінії; і матроніми – прізвища, які походять від імені матері.

2. Прізвища, утворені від топонімів (географічних власних назв).

3. Прізвища, які походять від етронімів.

4. Прізвища, утворені від слів, які загально вказують на місце проживання або окремі орієнтири місцевості.

5. Прізвища, утворені за постійним заняттям або професією.

6. Прізвища, які походять від слів, що вказують на соціальну приналежність людини.

7. Прізвища, утворені від слів, які вказують на певну індивідуальну ознаку, фізичну або психічну властивість людини.

8. Фітофорні прізвища, тобто прізвища, які походять від назв рослин.

9. Зоофорні прізвища, тобто прізвища, які походять від назв тварин.

10. Прізвища, які походять від назв предметів побуту.

11. Прізвища, які походять від слів, що означають абстрактні поняття.

12. Прізвища, утворені від загальних назв людей.

13. Прізвища, які походять від слів, що вказують на родинні стосунки.

14. Прізвища, утворені від календарних назв.

15. Прізвища, які походять від назв природних явищ.

Звичайно, ці групи прізвищ є неоднаковими за кількісним складом: одні з них нараховують тисячі одиниць, в той час як інші включають не більше кількох десятків прізвищ. Крім того, в англійській та українській мовах твірні основи прізвищ неоднаково розподілені по лексичних полях, що пояснюється відмінностями в національних культурах цих народів, специфічними особливостями процесів становлення систем прізвищ двох мов.

Розглянемо вищезазначені семантичні групи прізвищ більш детально.

I. Одну з найбільших груп прізвищ як англійської, так і української мов становлять прізвища, утворені від особових власних імен (наприклад, Arnold, Charles, Edmund, Joseph, Percival, Terence, Vincent, Walter, Ben, Nick, Sam, Tim, Adcock, Peterkin, Davie, Jacklin, Christianson, Rogerson, Clements, Simons, Ralphs; Аксентій, Варав, Каленик, Андрушко, Богданець, Михайлечко, Карпик, Петрусь, Іванюха, Кузьмич, Гнатевич, Борисюк, Дем'яненко, Давида, Охрімів, Олексин тощо). В англійській мові вони становлять 28,1% від загального числа прізвищ; в українській мові – близько 18,5% [5]. Більш високу частку цих прізвищ в англійській мові можна пояснити, очевидно, більш раннім хронологічним періодом становлення англійських прізвищ порівняно з українськими, адже найдавнішою базою для утворення індивідуальних найменувань, які згодом перетворились у прізвища, були саме імена предків.

Крім того, в англійській мові значно ширший діапазон імен, від яких утворювались прізвища: базою для їх формування слугували в загальній кількості близько 800 імен, в той час як в українській мові – близько 200 імен. Ця різниця відмінності пояснюється тим, що при утворенні англійських прізвищ значну роль відіграли давньоанглійські та середньоанглійські імена (від них утворена третина патронімічних прізвищ), а також старофранцузькі, давньоскандинавські, валійські, давньодатські, германські імена, які разом виступили основою для утворення однієї п'ятої патронімічних і матронімічних прізвищ; в той час як в Україні становлення прізвищ відбувалося в період, коли некалендарні дохристиянські імена вже фактично вийшли з ужитку, і формування

прізвищ відбувалося майже винятково на основі церковних імен. Від неукраїнських імен утворено лише 5% відіменних прізвищ; це, як правило, польські, угорські, німецькі, румунські імена [5:20].

Необхідно відзначити, що в українській мові більшість імен стала основою для утворення 10-20 прізвищ; від 25 імен утворено понад 20 прізвищ; від імен Григорій, Михайло, Семен, Степан, Федір, Яків – понад 50 прізвищ; від імені Іван, найпоширенішого чоловічого імені в XIX ст., – більше 100 прізвищ [5:9]. Водночас в англійській мові від більшості імен утворилось до 10 прізвищ; найбільш продуктивними основами виступили імена Adam, Nicholas, Gilbert, William, Alan, Michael, Paul, Richard, Simon, Ralph, Gerald, а також старофранцузькі імена Piers, Turbard, Fouques і давньоскандинавські Thurkettle, Thurstan тощо, від яких утворено від 20 до 30 прізвищ. Як правило, і в українській, і в англійській мовах від рідкісних імен виникло загалом менше прізвищ, ніж від широковживаних імен.

Основами для утворення як українських, так і англійських прізвищ ставали переважно імена чоловічого предка роду; це вказує на той факт, що, як правило, нащадки отримували прізвисько (а згодом і прізвище) від імені батька, і тільки в окремих випадках, наприклад, коли батько був невідомий, давно помер чи виїхав і весь тягар утримання сім'ї та виховання дітей несла мати, діти отримували від неї прізвище. В англійській мові прізвища, утворені від жіночих імен, становлять серед відіменних близько 10%; в українській мові їх частка становить 6% [5:11]. Найбільш продуктивними основами в англійській мові виявилися жіночі імена Mary, Annabel, Isabel, Matilda; в українській мові – Марія, Ганна, Катерина, Параска. Зокрема, від жіночих імен були утворені такі англійські прізвища, як Agnes, Audrey, Barbary, Clarice, Eve, Florence, Jennifer, Lucy, Madge, Nell, Olive, Rosamund, Susan тощо, а також такі українські прізвища, як Гандзюк, Горпинич, Івженко, Катрич, Магдалинчук, Марусин, Настасяк, Одарченко, Оксанич, Парасин, Солоха, Танчин, Улитенко, Ярина, Явдошенко та ін.

В українській мові виникли також прізвища, які не мають аналога в англійській мові. Вони утворилися від андронімів, тобто прізвищ жінки по чоловікові, і знаходяться, таким чином, на пограниччі між патронімами і матронімами. Це прізвища типу Адамишин, Гнатишин, Демчишин, Павлишин, Юрчишин, Романишин.

II. Наступне основне джерело виникнення українських та англійських прізвищ – топоніми, тобто географічні назви, які свідчили про місце проживання або походження роду. Таких прізвищ в англійській мові приблизно 33% від загальної кількості прізвищ. Відтопонімічні прізвища також належать до найдавніших типів прізвищ і сягають своїм корінням у глибоку давнину. Точно встановити, від назви якого саме населеного пункту утворене прізвище, часто буває важко, а то й неможливо, оскільки назви багатьох топонімів як в Україні, так і в Англії повторюються; велика кількість населених пунктів, від назви яких утворені прізвища, або давно перестали існувати, або змінили назву, а в прізвищах збереглися їх давні найменування.

Чим більшу роль відігравало певне англійське графство для промисловості та торгівлі середньовічної Англії, тим більше прізвищ походить від топонімів цього графства. Найбільше прізвищ утворено на основі назв населених пунктів Йоркширу і Ланкаширу (11,4% та 7,5% від загальної кількості прізвищ, утворених від топонімів). Значна частка (5,8%) прізвищ цієї групи побудована на основі географічних назв Франції, що вказує на інтенсивні контакти між двома країнами після Нормандського завоювання. Але серед українських прізвищ такі, які походять від неукраїнських топонімів, – рідкісні винятки.

При структурному аналізі англійських відтопонімічних прізвищ впадає у вічі те, що фактично всі вони утворені лексико-семантичним способом, тобто шляхом переосмислення значення географічних назв, які, як правило, є складними іменниками, що складаються з двох основ. Перша основа – це прикметник, особисте ім'я або іменник, а другою основою найчастіше виступають давньоанглійські -leah, -ham, -tun, -ford, -wella, -feld, -burg, -burna, -wic і т. д. (Hatherley, Bingham, Lowton, Stratford, Coldwell, Cranfield, Sainsbury, Fairbourne, Elwick). Іншою типовою структурною моделлю топонімів, від яких утворилися англійські прізвища, є модель «іменник + суфікс приналежності -ing + іменник» (Nottingham, Pilkington, Wellington).

З іншого боку, в українській мові прізвищ, форма яких збігається з географічною назвою, всього кілька десятків (Москва, Печора, Конотоп, Бар, Галич, Горинь тощо). Серед відтопонімічних прізвищ в українській мові домінують суфіксальні утворення. До найпоширеніших суфіксів українських відтопонімічних прізвищ належать такі суфікси: -ськ/-цьк/-зьк-, -ець, -ич, -вич, -ович, -евич, -ук/-юк, -ак/-як, -енк-о (Ольшанський, Канівець, Криванич, Виткович, Липкевич, Долинюк, Бучак, Миргородченко).

III. Досить тісно з відтопонімічними прізвищами пов'язані прізвища, які походять від етронімів, тобто назв етнічних груп, племен, народів тощо. Це невелика група прізвищ – в англійській мові вони становлять приблизно 1% від усіх прізвищ. Сюди належать такі англійські прізвища, як Allemand, Brettoner, Dutchman, English, French, Gall, German, Hollander, Irish, Jew, Saxon, Scott, Turk, Welshman тощо; та українські прізвища типу Литвин, Молдован, Грузин, Німець, Лях, Серб, Словак, Прус, Татарин, Українець, Циган, Чех, Швед, Волох, Угрин та ін. В обох мовах ці прізвища походять від етронімів тих народів, з якими найчастіше контактували носії цих мов. Серед українських прізвищ цього типу остеронь стоїть низка прізвищ, утворених від назв діалектних груп: Бойко, Гуцул, Дуліба, Лемко, Чемерис і т. д.

IV. Подібні до відтопонімічних прізвищ також прізвища, які утворені від слів, що загалом вказують на місце проживання або окремі орієнтири місцевості. Їх в англійській мові приблизно 9,7% від загальної кількості прізвищ. Основні структурні моделі цієї групи англійських прізвищ такі:

1. Прізвища, утворені від простих іменників лексико-семантичним способом: Alley, Bridge, Brook, Dale, Ford, Field, Glade, Hill, Isle, Land, Mount, Pond, Town, Valley, Wood тощо.

2. Складні прізвища, в яких перша основа – іменник або прикметник, а друга основа – іменник: Churchyard, Eastlake, Smallridge, Hillhouse, Thornfield, Southland, Moorwood, Parkhill, Oakden, Northcliffe та ін.

3. Прізвища, утворені суфіксальним способом:

- за допомогою суфікса -s: Waters, Dales, Fields, Moors, Rivers, Shores, Woods і т.д. Є підстави припускати, що в даному випадку формант -s генетично пов'язаний з суфіксом множини;
- за допомогою суфікса місця проживання -er: Comber, Peaker, Streamer, Streeter тощо;
- за допомогою напівсуфікса -man: Bridgeman, Marshman, Moorman, Parkman, Pitman та ін.

4. Типово англійським явищем є структурна модель «давньоанглійський прийменник aet або bi + давальний відмінок вказівного займенника se, seo – thaere, thaem + іменник»: Agate, Attwood, Atberry, Noak, Twell, Bywater, Wywood та ін.

На відміну від англійських прізвищ, українські прізвища, що належать до даного семантичного класу, мають форму членних прикметників і утворені переважно:

- суфіксальним способом: Острівний, Береговий, Степовий, Вигінний, Столичний, Боровий, Лісовий, Гребельний та ін.;
- префіксально-суфіксальним способом: Заярний, Заболотний, Закаложний, Нагірний, Надбережний, Підцерковний, Підлужний, Присадний, Піддубний, Погребельний тощо.

Лише незначна частина українських прізвищ цього семантичного класу утворена лексико-семантичним способом від іменникових твірних основ. Це такі прізвища, як Байрак, Гай, Гора, Діброва, Майдан, Скала, Халупа, Пасіка і т. д.

V. Значну групу прізвищ, як українських, так і англійських, становлять прізвища, утворені від назв професій і постійних занять. Слід відзначити, що прізвиська, утворені від назв професій, особливо легко передавалися нащадкам і ставали родовими прізвищами, бо ж і саме ремесло за феодалізму часто переходило від покоління до покоління.

Серед англійських прізвищ до цього семантичного класу належать 9,4%. Як правило, при становленні прізвищ цього типу прізвиська, які послужили їх основою, переходили до наступних поколінь або в незмінному вигляді (наприклад, Clerk, Herald, Bishop, Lawyer, Servant, Smith, Wright, Judge), або трансформувалися у суфіксальні утворення. В англійській мові для цього використовувалися лише два суфікси: -s і -son, за допомогою яких була утворена порівняно невелика частка прізвищ цієї групи (8% від усіх прізвищ, основа яких пов'язана з назвами професій): Cooks, Porters, Reeves, Sellers, Vicars, Wards; Frearson, Parsonson, Sergeantson, Stewardson тощо; але в українських прізвищах широко використовувались не тільки патронімічні та матронімічні суфікси -евич, -ович, -ук/-юк, -чук, -ак/-як, -енк-о, -ів, -ин, -ич, -ишин (Косаревич, Попович, Бондарук, Фурманчук, Кухтяк, Гончаренко, Шевців, Пастущин, Ткалич, Сторожинин тощо), а й зменшувані і згрубілі суфікси -ець, -ок, -ко, -ик, -к-а, -усь, -унь, -иськ-о, -ун, -ин-а, -айк-о (Гоподарець, Гайдучок, Отамашко, Чабаник, Музичка, Ткачусь, Війтунь, Ковалисько, Школун, Кравчина, Мельничайко та ін.)

Розгляд прізвищ, твірні основи яких пов'язані з різними видами занять і професій, особливо цікавий з точки зору історії культури, оскільки вони яскраво відображають картину суспільного життя періоду виникнення і закріплення прізвищ (в Англії – XIII-XV ст.; в Україні – кінець XVII – початок XIX ст.) стосовно таких його аспектів:

- промисловість і ремесла: Barber, Mason, Shoemaker, Spinner, Saddler, Potter, Prentice, Goldsmith, Plowright, Weaver, Minter, Workman, Spurrier, Chaucer, Tinker, Turner, Webber, Gunner, Brewer, Carpenter; Стельмах, Бондар, Кушнір, Швець, Мельник, Ткач, Скляр, Гончар, Кравець, Дігтяр, Лимар, Папірник, Олійник, Пивовар, Скринник, Килимник, Шаповал і т. д.;
- торгівля: Bagger, Ironmonger, Merchant, Mercer, Vinter, Spicer, Poulter, Peever, Oyler, Salter, Seller, Vender; Купець, Крамар, Шинкар, Корчмарик, Міняйло, Прасоль, Чумак та ін.;
- сільське господарство: Gardiner, Reaper, Herdman, Plowman, Farmer, Shepherd, Oxnard, Swinerd, Lambert, Mower, Thresher, Tiller, Youard; Газда, Гречкосій, Хлібороб, Косар, Конюх, Воловик, Телятник, Вівчар, Чабан, Свинар, Пастух, Бортник, Пасічник, Садівник тощо;
- лісове господарство, мисливство, рибальство: Falconer, Fisher, Fowler, Grosvenor, Hawker, Hunter, Huntsman; Лісник, Лісничий, Стрілець, Лисобей, Рибалка і т.д.;
- військова служба і морська справа: Archer, Commander, Bowman, Rider, Warrior, Sergeant, Mariner, Boatswain, Seaman, Steerman, Skipper; Гетьман, Козак, Запорожець, Пушкар, Пластун, Сердюк, Сотник, Полковник, Солдат, Жовнір, Рекрут, Гусар, Улан, Драгун, Піхур та ін.;
- служба при дворянських помістях: Castellan, Chamberlain, Forester, Granger, Hallward, Knappe, Lardner, Nave, Page, Panter, Porter, Servant, Steward, Valet, Spencer, Warrener; Дворак, Дворецький, Каштелян, Ключник, Шембилян, Пахолок, Челядин, Штангрет, Машталір тощо;
- адміністративні і судові посади: Sheriff, Mayer, Reeve, Alderman, Judge, Bailiff, Chancellor, Cryer, Lawyer, Sumner, Proctor; Буймиструк, Воєвода, Староста, Депутат, Ратушний, Войтенко, Солтис, Присяжний, Секретар, Возний та ін.;
- освіта і мистецтво: Teacher, Scrivener, Painter, Graver, Grammar, Singer, Bard, Chanter, Fiddler, Harper, Organer, Piper, Flutter, Trumpet, Hornblower; Книжник, Логік, Філософ, Шкільник, Маляр, Співак, Музика, Скрипник, Цимбаліст, Дудар, Кобзар, Сопільняк тощо;
- церква і релігійне життя: Deacon, Bishop, Cardinal, Chaplein, Churchward, Frere, Priest, Monk, Pardner, Pope, Pontifex, Preacher, Prior, Prevost, Nunn, Sexton, Pilgrim, Vicar; Папаримський, Папіж, Владика, Пустельник, Піп, Дяк, Паламар, Титаренко, Мних, Гумен, Пустельник, Вікарчук, Костельний, Ксьондз, Патер, Кармаліта тощо.

Специфічну групу українських прізвищ становлять прізвища, утворені від метафоричних, іронічно-зневажливих і глузливих прізвиськ представників різних ремесел, професій, занять: Мелимука, Сухомлин, Крупидеренко колись були прізвиськами мельників; Мاستикаша, Замриборщ, Печибаба, Печихвіст – прізвиськами кухарів і пекарів; Дуботовк, Короцюк, Дубогризенко, Корощупенко – теслярів; Козоріз, Козолуп, Козодав, Порайкишка, Проколикишка – прізвиськами різників; Тягнишкура – прізвиськом шевців; Засядьвовк, Гонивовк, Убийвовк – прізвиськами мисливців; Дармограй, Лихограй – музик; Вертипорох – прізвиськом селітряників, Шклобій – склярів; Лихолат чи Лихолатник – кравців і т. д.

VI. Тісно пов'язаними з прізвищами, утвореними від назв професій, є прізвища, які походять від слів, що вказують на соціальну приналежність людей; однак ці два класи прізвищ не тотожні. Прізвищ, твірною основою яких пов'язана з соціальною приналежністю, небагато і в українській, і в англійській мовах; вони дають чітку картину розшарування феодального суспільства на різні верстви. До таких прізвищ належать: Baron, Count, Duke, Earl, King, Knight, Lord, Squire, Sire, Prince, Roy, Seneschal, Gentleman, Gentry, Freeman, Noble, Thane, Bond, Villain, Vassal, Tennant, Yeoman; Цар, Король, Цісар, Шляхта, Дідич, Паничик, Князь, Боярчук, Дворянин, Міщанин, Мужик, Кріпак, Мугир, Підданок, Слободян та ін.

VII. Значний пласт сучасних українських та англійських прізвищ становлять прізвища, основою для утворення яких була певна особиста ознака людини, що виділяла її з-поміж її оточення. В англійській мові цей семантичний клас становить приблизно 5% від загальної кількості прізвищ. Українські та англійські прізвища, що належать до цього класу, можна поділити на дві великі групи:

1. Прізвища, утворені від назв фізичних ознак людини.

Індивідуальними ознаками, що вирізняли людину серед інших людей, могли бути:

- зріст: High, Large, Long, Longfellow, Tallman, Upright, Little, Low, Short, Small, Stubbing; Велет, Великий, Великийчоловік, Довгий, Малий, Мацюпа, Куций, Короткий тощо;
- будова тіла: Fatt, Stout, Thick, Bradman, Thin, Gaunt, Lean, Lank, Slight, Meager, Thin; Гладкий, Товстий, Грубий, Широкий, Худий, Узький, Тендітний, Худотепий, Сухий та ін.;
- зачіска і колір волосся: Blacklock, Fairfax, Redhead, Bald, Curl, Grey, Blondel, Rudd, Russ, Hoar, Whitelock; Чорний, Рудий, Сивий, Чуб, Куйовда, Патлай, Пелехатий, Чуприна, Кудря, Лисий, Кошлатий і т. д.;
- колір обличчя: Crone, Dow, Earp, Gethin, Swart, Sanguine; Краснощок, Смаглий, Червонощок, Чернопиский, Червонопиский, Чернокожа тощо;
- окремі частини тіла: Tooth, Foot, Shank, Back, Skin, Hand, Shoulder, Halse, Legg, Nagel, Beard, Shinn; Головатий, Чолач, Губа, Ухач, Носаль, Черноокий, Гнилозуб, Довгошия, Ротань, Лікоть, Довгоп'ят, Литка тощо;
- хода: Proudfoot, Lightfoot, Steptoe; Легкоступ, Кандиба, Дроботун, Топтун, Швендя тощо;
- фізичні вади: Crump, Blind, Cruickshank, Dunch, Arles, Scafe; Глухий, Сліпий, Катернога, Горбатий, Кривий, Темний і т. д.;
- вади мовлення: Valfe; Цокало, Цмокало, Штокало, Гакало, Няйкало, Киркало, Шепеленко, Заїка, Картавий та ін.;
- загальне враження, яке справляє зовнішній вигляд: Lovely, Bonny, Fair, Fairman, Fine, Drabble; Гожий, Принадний, Чепурний, Бридун, Хорошко, Лиховид тощо.

2. Прізвища, утворені від назв психічних ознак людини.

На позитивні характеристики вказують прізвища типу: Blythe, Coy, Darling, Gallant, Good, Jolly, Curtis, Constant, Goodfellow, Valiant, True, Wise, Bold, Tidy, Witty, Precious, Meek, Merry; Ласкавий, Субтельний, Любий, Мирний, Добрий, Смілик, Терпеливець, Коханий, Моторний, Жвавий, Швидкий, Мудрий, Веселий, Працьовитий, Щедрий, Небоян і т. д.

З негативними характеристиками пов'язані прізвища типу: Base, Grimm, Savage, Greedy, Giddy, Tatler, Tricker, Treacher, Trollope, Slack, Stern, Haggard, Warlock, Loveless, Careless, Loud, Wroth; Скоробреха, Самохвал, Крикун, Хваста, Заздра, Грубіян, Понурко, Буркун, Слабодух, Тюхтя, Плаксивий, Округлий, Скупий, Шахрай, Кривдун, Тупичка, Забарило тощо.

Характерно, що, порівняно з українськими прізвищами, твірні основи англійських прізвищ цієї групи є більш нейтральними, і частка прізвищ, які пов'язані з позитивними та негативними характеристиками, приблизно однакова. Серед українських прізвищ переважна більшість носить насмішкуватий, іронічний характер, дошкульно висміює різні вади особистості, вирізняється більшою образністю та ширшим діапазоном словотворчих засобів.

VIII. Фітофорні прізвища становлять в англійській мові приблизно 0,9% від загальної кількості прізвищ. Серед їх твірних основ – назви дерев, квітів, сільськогосподарських культур, а також назви окремих частин рослин: Birch, Cherry, Elm, Maple, Pine, Daisy, Poppy, Rose, Violet, Barley, Pepper, Bean, Garlic, Blossom, Flower, Greenleaf, Peascod, Seed, Twigg; Береза, Верб, Смерека, Тополя, Дуб, Кульбаба, Фіалка, Барвінок, Капуста, Кукурудза, Морква, Цибуля, Гарбуз, Квітка, Колос, Корінь, Струк та ін.

IX. Зоофорні прізвища становлять в англійській мові приблизно 2,6% від загальної кількості прізвищ. Вони утворені від назв звірів, птахів, риб, комах: Bear, Camel, Deer, Fox, Hart, Lamb, Mole, Ram, Sheep, Dove, Falcon, Gull, Mallard, Nightingale, Partridge, Swan, Thrush, Wren, Codling, Bass, Herring, Pike, Trout, Bee, Drane, Wasp; Білка, Кіт, Серна, Ведмідь, Заєць, Рись, Пацюк, Черепаха, Ворона, Гусак, Журавель, Качка, Лебідь, Орел, Снігур, Чайка, В'юн, Карась, Лящ, Лин, Муха, Блоха, Жук, Кліщ, Хрущ тощо.

X. Предмети побуту також широко представлені серед твірних основ англійських та українських прізвищ. Від їх назв утворено 2,3% англійських прізвищ. В межах цього класу можна виділити такі семантичні групи:

- прізвища, утворені від назв знарядь праці або їх частин: Bellows, Plow, Shovel, Wheel, Needle, Nail; Шило, Цвях, Пилка, Прядка, Ціп, Спиця, Чепіга, Сворінь і т. д.;
- прізвища, твірні основи яких означають предмети хатнього устаткування і щоденного вжитку: Bench, Key, Bottle, Spurr, Baskett, Pouch, String, Rope, Sack, Satchell; Драбина, Торба, Макогін, Кіш, Ковдра, Кочерга, Макітра, Склянка, Глек, Козуб, Скринька та ін.;
- прізвища, які походять від назв страв та їжі: Bacon, Butter, Cheese, Costard, Goodale, Honey, Pottage, Spice, Meale, Beveridge; Булка, Вареник, Галушка, Борщ, Квас, Книш, Масло, Толокно, Сметана, Бублик, Куліш, Калач, Каша тощо;
- прізвища, утворені від назв одягу і взуття: Broadbelt, Cape, Boot, Bonnet, Doublet, Gauntlet, Helm, Hood, Mantel, Shirt, Shorthose; Капелюха, Панчоха, Шапка, Шуба, Шкарпета, Ковпак, Фартух, Постіл, Плахтина, Кожух, Чобіт та ін.;
- прізвища, твірні основи яких пов'язані зі зброєю: Blade, Bow, Dagger, Shield, Sling, Spear, Sword; Бомба, Куля, Сагайдак, Шрот, Карабін, Стемпель тощо;
- прізвища, які походять від назв музичних інструментів: Flute, Harp, Organ, Pipe, Trump, Whissell; Бандура, Дуда, Ліра, Скрипка, Сопілка, Барабан і т. д.;
- прізвища, утворені від назв транспортних засобів: Barge, Ferry, Boatte, Galley; Капета, Корабель, Човен, Коляса тощо;
- прізвища, які походять від назв грошових одиниць: Bezant, Ducat, Farthing, Halfpenny, Moneypenny, Pound, Shilling; Гривна, Копійка, Коруна, Грош, Четвертак та ін.;
- прізвища, твірні основи яких є назвами речовин і матеріалів: Clay, Gold, Flint, Silver, Steel, Stone, Wax, Marble; Гонта, Смола, Кришталь, Кремень тощо.

XI. Частина прізвищ української та англійської мов утворена від твірних основ, які означають абстрактні поняття. Зокрема, в англійській мові таких прізвищ 0,8%; майже всі вони сягають своїм корінням у старофранцузьку мову.

До цього класу прізвищ належать такі прізвища: Justice, Marvell, Pardon, Prudence, Verity, Vigour, Craft, Comfort, Conquest, Counsel, Faith, Folly, Barter, Charity, Fortune, Treasure, Welfare, Wisdom, Worship, Virtue, Pride, Bliss; Біда, Ганьба, Незгода, Заморока, Доля, Журба, Кривда, Нудьга, Потіха, Правда, Порада, Скрута, Тарапата, Біль, Поспіх, Догляд, Морока, Смуток, Утрата, Химера і т. д.

XII. Незначна кількість прізвищ української та англійської мов походять від загальних назв людей. В обох мовах таких прізвищ приблизно два десятки: Male, Hum, Fellows, Friend, Guest, Ladd, Neighbour, Maiden; Особа, Земляк, Легінь, Юнак, Старик, Парубій та ін.

XIII. Українських та англійських прізвищ, які утворені від слів, що означають родинні стосунки, небагато; втім, це пояснюється тим, що діапазон таких слів невеликий. До прізвищ цього семантичного класу належать такі прізвища: Bairnfather, Fairbrother, Son, Husband, Godson, Child, Cousin, Kinsman, Widdows, Twinn; Найда, Неня, Сирота, Батько, Сдинець, Пасірб, Наслідник, Одинак тощо.

XIV. Кілька десятків прізвищ завдячують своїм утворенням календарним назвам: Averille, Friday, Easterday, Lent, Monday, Spring, Winter; Весна, Зима, Середа, П'ятниця, Субота, Квітень, Марець тощо. Ці прізвища, очевидно, походять від прізвищ, що були пов'язані в першу чергу з фіксацією часу народження дитини.

XV. Останню групу прізвищ становлять прізвища, твірні основи яких є назвами природних явищ. Таких прізвищ кілька десятків в обох мовах: Cheal, Frost, Snow, Storm, Tempest, Wind, Merryweather; Завірюха, Негода, Погода, Сльота, Хмара, Вітер, Град, Мороз, Суховій та ін.

Структурна класифікація лексики певної мови тісно пов'язана зі способами словотвору, характерними для даної мови, оскільки саме завдяки словотвору на базі твірних основ будуються похідні слова. Аломорфні риси структурних типів прізвищ різних мов значною мірою визначаються різницею в типах словотвору, характерних для цих мов.

Так, українська мова є мовою флективно-фузійною. Як результат, основним способом словотвору, в тому числі і творення прізвищ, є афіксація, яка полягає в приєднанні до кореневої морфеми дериваційних афіксів. В межах афіксації виділяють суфіксальний, префіксальний і префіксально-суфіксальний способи словотвору. Значно менше слів, у тому числі і прізвищ, в українській мові утворено завдяки основоскладанню і безафіксному (регресивному) способу.

З іншого боку, англійська мова – це мова слабо флективна, яка має виражені риси ізолюючого типу з елементами аглютинації. Відповідно, основоскладання є одним з найпродуктивніших способів словотвору, як і конверсія, хоч афіксація також відіграє значну роль.

При аналізі структури англійських та українських прізвищ впадає у вічі той факт, що значна їх частка графічно і фонетично повністю збігається з іменниками-загальними назвами, від яких вони походять. Вони утворені лексико-семантичним способом, оскільки в даному випадку слово не переходить до іншої частини мови і не змінює своєї морфологічної будови, але відбувається переосмислення його значення і перехід до іншої групи в межах даної частини мови (у випадку утворення прізвищ – від групи загальних назв до групи власних назв).

Дещо складнішими є випадки творення прізвищ на основі переосмислення слів, які належать до інших частин мови (не іменників) – прикметників, дієслів тощо. В англійській мові такі випадки можна класифікувати як прояви конверсії, оскільки прізвища цього типу приймають всю парадигму і діапазон синтаксичних функцій іменників; тоді як в українській мові утворення прізвищ шляхом конверсії – досить рідкісне явище; частіше вони утворюються способом часткової субстантивації прикметників, оскільки, як правило, такі прізвища частково зберігають прикметникову парадигму.

Таким чином, можна створити наступну структурну класифікацію українських та англійських прізвищ:

I. Мономорфемні прізвища. До них належать:

1. Прізвища, утворені лексико-семантичним способом.
2. Прізвища, утворені регресивним (безафіксним) способом.
3. Прізвища, утворені шляхом конверсії та часткової субстантивзації прикметників.

II. Поліморфемні прізвища. Сюди відносяться:

1. Деривати, тобто прізвища, утворені афіксацією:
 - а) прізвища, утворені суфіксальним способом;
 - б) прізвища, утворені префіксальним способом;
 - в) прізвища, утворені префіксально-суфіксальним способом.
2. Складні прізвища.
3. Прізвища-композиції, тобто такі, що є результатом інтеграції словосполучень.

Розглянемо докладніше кожен із цих структурних класів англійських та українських прізвищ.

I. Один із найбільших структурних класів прізвищ української та англійської мов становлять мономорфемні прізвища. Серед англійських прізвищ мономорфемних – 35,67%; серед українських – 14,2%. Майже всі з них утворені лексико-семантичним способом від іменникових твірних основ. Однак приблизно 200 українських прізвищ утворені способом, зовсім не властивим англійським прізвищам, тобто регресивним (безафіксним) способом. Вони побудовані шляхом відкидання суфікса від твірної основи дієслова. Це прізвища типу Кида, Кліпа, Кошла, Хваста, Рюма, Скуба, Прийма, Тріщ, Мац, Жмур, Брик, Луц тощо.

Для англійських прізвищ більш характерною є конверсія як спосіб словотвору. Як правило, твірною основою при утворенні англійських прізвищ шляхом конверсії виступають прикметники (Short, Merry, Pretty, Swift, Green, Hard, Idle, Young, Bright, Tough); однак 15 англійських прізвищ були утворені конверсією дієслів (Blow, Chase, Prance, Shove і т. д.).

Серед українських прізвищ, утворених шляхом конверсії, також вирізняється невелика їх група (близько 70 одиниць), що складається з прізвищ, які походять від скам'янілих дієслівних форм. За походженням це або дієслова у формі другої особи однини теперішнього часу (Бачиш, Береш, Ганиш, Містиш), або у формі минулого часу (Була, Влізло, Лило), або ж дієслова у формі другої особи однини наказового способу (Бажай, Бий, Грай, Гуляй, Доскоч, Прощай, Чуй, Цькуй).

Усі українські прізвища, утворені від скам'янілих дієслівних форм, повністю субстантивувалися, як і прізвища, утворені конверсією прислівників, службових слів, вигуків (наприклад, Красно, Згола, Часто, Най, Нехай, Пак, Гей тощо).

Частина українських прізвищ утворена частковою субстантивацією прикметників. Вони зберегли прикметникові форми відмінювання за відмінками і родами, незважаючи на повну субстантивацію свого значення і синтаксичних функцій. Як і англійські прізвища, що були утворені конверсією прикметників, вони, як правило, походять від твірних основ, які вказують на певну індивідуальну ознаку людини (Дебелий, Світлий, Хороший, Гарячий, Масний, Лютий, Цікавий, Святий та ін.)

II. Поліморфемні прізвища становлять більшість як англійських, так і українських прізвищ. Для української мови більш характерним способом словотвору є афіксація. 75,8% українських прізвищ [5:193] утворено за допомогою афіксів у порівнянні з 20 % англійських прізвищ цього типу.

Серед українських прізвищ-дериватів переважають суфіксальні утворення. Загальна кількість суфіксів, які входять до складу українських прізвищ, становить майже півтори сотні [5:101]. Ці суфікси можна умовно поділити на такі основні групи:

1. Патро- і матронімічні суфікси, які утворювали прізвища не тільки від власного імені батька чи матері, а й від первісного прізвища, назви професії, етноніму, індивідуальної ознаки основоположника роду. До найпоширеніших суфіксів цього типу належать такі суфікси: -енк-о, -ук/-юк, -чук, -ак/-як, -чак, -ич, -ович, -евич (Марченко, Гонтарук, Кравчук, Гавриляк, Марунчак, Павлич, Бондарович, Борисевич).

2. Суфікси, які вказують на походження з певної місцевості чи території: -ськ/-зськ/-цьк-, -ець, -ич, -ович, -евич, -ук, -юк, -ак, -як, -енк-о та ін. (Рогатинський, Волинець, Криванич, Устиянович, Підлужевиц, Поліщук, Самборак, Ставищенко тощо).

3. Згрубілі та зменшувані суфікси, які надають індивідуальним найменуванням певного емоційного забарвлення: -ко, -ечк-о, -ейк-о, -усь, -ик, -иськ, -о, -аш, -иш, -хн-о, -ій, -ик-а та ін. (Гринько, Лучечко, Матвієйко, Ткачусь, Ганусик, Ковалисько, Ілляш, Гавриш, Юхно, Кузій, Федорика тощо).

4. Суфікси з атрибутивним значенням: -ань, -ай, -ак, -ій, -ук/-юк, -аш, -ич і т. д. (Довгань, Рудай, Мудрак, Ясній, Хром'юк, Худаш, Сірич та ін.).

5. Агентивні суфікси: -ил-о, -яйл, -о, -ко, -ун, -ій тощо (Борило, Міняйло, Смішко, Щebetун, Ревій і т. д.)

Діапазон суфіксів англійських прізвищ значно вужчий. До типових суфіксів належать:

1. Суфіксальні форманти -son і -(e)s, які мають патронімічне значення. Формант -son вказував, чиїм сином був іменований, а суфікс -(e)s виражав посесивні відношення, наближаючись за значенням до суфікса присвійного відмінника іменників (наприклад, Robertson, Masterson, Maryson, Scotson; Alberts, Parkers, Reeves, Widdows та ін.)

Але в прізвищах, утворених від топонімів або орієнтирів місцевості, формант -(e)s генетично споріднений з суфіксом множини (Moors, Hills, Lanes, Ridges, Roads, Isles, Brooks тощо).

2. Агентивні суфікси -er, -estre. Вони додавалися до твірної основи, яка виступала або іменником (Bagger, Beller, Hatter, Kitchener, Sacker, Spooner, Webster), або дієсловом (Binder, Carver, Drinker, Ringer, Shooter, Washer, Watcher, Dyster, Shopster і т. д.)

3. Суфікс місця проживання -er (Banker, Gater, Houser, Laker, Pooler, Wester, Londoner тощо).

4. Суфікс -ing, який має значення приналежності (Kipling, Notting, Golding, Fielding та ін.)

5. Демінутивні суфікси, характерні для патронімів і матронімів: -kin, -ie/-ey/-y, -in, -et/-ett, -el/-ell, -lin тощо (Peterkin, Robbey, Phippin, Simonett, Martel, Tomlin і т. д.)

Особливий статус має формант -man, який має риси як кореня, так і суфікса, і тому може бути віднесений до напівсуфіксів. Він широко використовувався для утворення англійських прізвищ від іменникових основ (Appleman, Castleman, Cowman, Dollman, Flaxman, Templeman, Waterman, Honeyman, Lakeman, Silverman, Glassman, Henman, Spearman тощо).

Префіксальний спосіб словотвору, на противагу до суфіксального, дуже рідко використовувався для утворення українських прізвищ (наприклад, Небрат, Неміж, Накапелюх, Надрага та ін.)

В англійських прізвищах префіксальні форманти є виключно запозиченими. Це гаельський mac-, ірландський O', валійський ab-/ar-, старофранцузький fitz- (MacClement, O'Boylan, Apsimon, Fitzmaurice тощо). Вони служать, як правило, для утворення лише патронімічних прізвищ.

Значно частіше за префіксальні утворення зустрічаються українські прізвища, утворені змішаним префіксально-суфіксальним способом. Здебільшого префікс вказував на просторове відношення новоназваного предмета до іншого предмета, вираженого словом-твірною основою, а суфікс виконував передусім структурну роль утворення іменника-власної назви. В утворенні прізвищ префіксально-суфіксальним способом беруть участь префікси без-, за-, ви-, на-, над-, не-, недо-, по-, при- та ін., а також близько трьох десятків суфіксів. До прізвищ, утворених префіксально-суфіксальним способом, належать такі прізвища, як Безручко, Задесенець, Вибранець, Нагірняк, Надозірний, Неспляк, Недомірко, Похилько, Притуляк тощо.

Серед англійських прізвищ префіксально-суфіксальні утворення зустрічаються надзвичайно рідко. Це патронімічні прізвища з вищезгаданими запозиченими префіксальними формантами і посесивним суфіксом -s: Prichards, Fitzsimmons, Prodggers і т. д.

Складні прізвища значно більш характерні для англійської мови, ніж прізвища, утворені афіксацією. До складних належать 43,7% англійських прізвищ. Однак лише 2,5% українських прізвищ утворені основоскладанням [5:175]. Структурні моделі англійських та українських складних прізвищ також відрізняються.

Найтипівіша модель будови англійських складних прізвищ – це модель «іменник + іменник»: Wheatland, Bairnfather, Cockcroft, Horsenail, Gatehouse, Barleycorn, Stonestreet, Kinglake, Shipwright. Незначна частина українських прізвищ утворена за подібною моделлю «іменник + інфікс + іменник»: Кожедуб, Лісогор, Смаковус, Солоух та ін.

Друга за частотою вживання модель складних англійських прізвищ – модель «прикметник + іменник»: Younghusband, Wildblood, Redhead, Greenhill, Greathouse, Brownsmith, Fairweather, Truelove. Досить типовою є подібна модель «прикметник + інфікс + іменник» і для українських прізвищ: Біловус, Рябокінь, Лиходід, Маловічко, Сухомлин, Кривоніжка тощо.

Найтипівішою моделлю будови українських складних прізвищ виступає поєднання іменникової і дієслівної основ у різних комбінаціях (наприклад, Богомаз, Козоріз, Пивовар, Гризодуб). Часто дієслівна основа виступає у формі другої особи однини наказового способу: Дериземля, Підкуймуха, Шумивода, Покиньчереда, Роздайбіда, Цідибрага, Підкопайгора, Пробийголова, Тягнирядно. В англійській мові лише близько двох десятків прізвищ утворено за подібною моделлю: Benbow, Turnbull, Waghorn, Cutbush, Drinkwater, Makepeace, Spendlove, Shakespeare та ін.

Характерною рисою українських складних прізвищ є також часте використання моделі «прислівник + дієслово»: Дармограй, Легкоступ, Косогляд, Тихолаз, Пустовар. Але англійській мові така модель зовсім не властива, і лише декілька прізвищ утворені за моделлю «дієслово + прислівник»: Dolittle, Treadwell, Golightly, Standeven, Startup тощо.

Помітна різниця між англійськими та українськими складними прізвищами і в семантичному плані. Більшість українських складних прізвищ виникли як насмішкваті прізвиська і мають виразний іронічний відтінок; англійські ж складні прізвища, як правило, несуть нейтральний характер: переважна їх більшість вказує на місце проживання першого носія індивідуального найменування.

Окремі лінгвісти в межах складних слів виділяють окрему підгрупу складних дериватів, які складаються з кількох словотворчих основ та дериваційної морфемі. В англійській мові прізвища-складні деривати представлені в обмеженій кількості і будуються лише за такими моделями:

- «іменник + суфікс приналежності -ing + іменник»: Wallingford, Teddington, Rockingham, Stillingfleet, Hemington, Willingham та ін.;
- «прикметник + іменник + суфікс -s»: Runacres, Smallbones, Blamires, Whitesides тощо;
- «іменник + іменник + суфікс -s»: Rylands, Sowerbutts, Sheepshanks, Woodgates та ін.;
- «іменник + дієслово + суфікс -er»: Leadbeater, Lymburner, Billiter, Ashburner і т. д.

Серед українських прізвищ складних дериватів фактично немає.

Нарешті, близько півсотні українських прізвищ є композитами, тобто виникли внаслідок інтеграції словосполучень: Панібудьласка, Колядинеаю, Нездоймишапка, Некормигість, Неприймибрата тощо. До цієї групи можна віднести також англійські прізвища, побудовані згідно з моделлю «давньоанглійський прийменник aet

або *bi* + вказівний займенник *thaem*, *thaere* + іменник», хоча семантично ці утворення ближчі до українських префіксально-суфіксальних прізвищ: *Bythesea*, *Bytheway*, *Attenborough*, *Attridge* тощо.

Таким чином, прізвища як один із компонентів ідентифікації людини становлять важливий пласт антропонімікону будь-якої мови. Систематичне наукове вивчення цього лексичного шару англійської та української мов вимагає створення семантико-структурної типології англійських та українських прізвищ, яка дозволяє виявити на семантичному і структурному рівнях їх ізоморфні та аломорфні риси, що пов'язані з особливостями еволюції та внутрішньої організації відповідних мов. Без сумніву, прізвища будуть завжди привертати увагу дослідників, захоплюючи можливостями проникнення у глибину віків і розкриття таємничих і непрочитаних сторінок історії тієї чи іншої мови.

1. Подольская Н. В. Словарь русской ономастической терминологии. – М.: Наука, 1978. – 198 с.
2. Rybakin A. I. A Dictionary of English Surnames. – Moscow: Russky Yazyk Publishers, 1986. – 576 p.
3. Редько Ю. К. Довідник українських прізвищ. – К.: Рад. школа, 1969. – 253 с.
4. Худаш М. Л. З історії української антропонімії. – К.: Наук. думка, 1977. – 236 с.
5. Редько Ю. К. Сучасні українські прізвища. – К.: Наук. думка, 1966. – 216 с.

Кавун Оксана Олексіївна – викладач кафедри англійської мови Житомирського державного педагогічного університету ім. І. Франка.

Наукові інтереси:

- порівняльна типологія української та англійської мов;
- лексикологія сучасної англійської мови.